

Holistični pristop k vrednotenju kulturne dediščine in agenda trajnostnega razvoja

Holistični pristop k vrednotenju kulturne dediščine in agenda trajnostnega razvoja

Lana Nastja Anžur^a, Nina Ponikvar^b, Matija Strlič^a, Krish Seetah^c

^a Univerza v Ljubljani, Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo, Laboratorij za dediščinsko

^b Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta

^c Stanford University, Doerr School of Sustainability

To, da kulturna dediščina ustvarja različne vrednosti, ki se zrcalijo v različnih aspektih družbe, okolja in gospodarstva, je dejstvo, ki so ga s konvencijami in drugimi akti potrdili tako Združeni narodi kot Evropska unija, pa tudi različne mednarodne strokovne organizacije. Razumevanje vrednosti in proces vrednotenja kulturne dediščine se razlikujeta glede na znanstvene discipline in deležnike. Z obzirom zasledovanja trajnostnih ciljev, kot jih določa Agenda 2030 in Evropski zeleni dogovor, lahko primerjamo poglede različnih disciplin na to, kako glede na tri stebre trajnosti, okoljskega, ekonomskega in družbenega, kulturna dediščina ustvarja vrednosti.

Z vidika ved, ki se dotikajo področja humanistike in družboslovja, se vrednost kulturne dediščine običajno nanaša na vrednotenje z vidika estetske, spiritualne, historične, simbolne, kulturne, družbene, izobraževalne in številnih drugih plati, ki so močno odvisne od predmeta in deležnikov, ki vrednosti prepoznajo (Smith, 2006; Avrami, Mason & de la Torre, 2000). Z vidika ekonomskega vrednotenja dediščine je pristop bolj ustaljen; dediščina je obravnavana kot sredstvo, ki mu lahko določimo vrednost rabe (use), ki nastaja z uporabo dediščine in jo je zato velikokrat mogoče prepoznati na podlagi npr. cen vstopnic za ogled ali višine zavarovanja predmeta; ter vrednost ne-rabe (non use), ki izhaja zgolj iz tega, da predmet obstaja, čeprav ga ne uporabljamo, npr. njegova estetska vrednost. Tretja kategorija pa se nanaša na eksternalije – dobrobiti, ki jih zaradi obstoja dediščine pridobijo tretje osebe. Primer tega je estetski užitek mimoidočega ob pogledu na umetelno oblikovan vodnjak, ki stoji na trgu (Throsby, 2019). Z vidika okoljske znanosti, dediščina ustvarja vrednosti v obliki ekosistemskih storitev, ki jih zagotavlja okolju. Te se lahko oblikujejo iz okolja (neposredno preživljanje in vzdrževanje); od okolja (posredno učenje in omogočanje bivanja v okolju), z okoljem (občutek prostora in identitete) ali kot okolje (človek s svojim delovanjem kot ena izmed različnih vrst živih bitij, ki so del ekosistema) (Azzopardi et al., 2022).

Vrednosti dediščine, ki so prepoznane na podlagi družboslovnih/humanističnih pristopov so običajno predstavljene v dokumentu o pomenu dediščine, v anglosaškem sistemu znanem kot "statement of significance" oziroma "impact statement". Takšen dokument pa ne vključuje vrednosti, ki so prepoznane z vidika okoljskih ali ekonomskih vidikov. To vodi sprva v podcenjenost, nato pa tudi ne-celostno upravljanje, ki ima za posledico izgubo dobrobiti, ki bi jih kulturna dediščina lahko ustvarjala tudi pri doseganju trajnostnih ciljev. Upravljanje dediščine v tem primeru razumemo kot proces vrednotenja, načrtovanja in izvedbe, s ciljem ustvarjanja dobrobiti za družbo, gospodarstvo in okolje. V preteklosti so bili številni poskusi celostnega upravljanja neuspešni, saj pluralnost vrednosti kulturne dediščine, ni bila dovolj razumljena (Fredheim, Khalaf, 2016). Faza prepoznavanja vrednosti dediščine mora namreč temeljiti na načelih participativnega diskurza o vrednostih dediščine. Rezultat tega je celostno vrednotenje, ki ne vključuje le socio-kulturnih, temveč tudi okoljske in ekonomske vrednosti dediščine in predstavlja ključno oporo pri nadaljnjem ohranjanju ter razvijanju vseh treh dimenzij vrednosti dediščine.

Literatura:

Avrami, E., Mason, R. & de la Torre, M. (2000). Values, valorisation and cultural significance. In E. Avrami, Mason, R. & de la Torre, M. (Eds.). Conservation (pp. 7-10). Getty Conservation Institute.

Azzopardi E., Kenter J. O., Young J., Leakey C., O'Connor, S., Martino S., Flanner, W., Sousa L. P., Mylona, D., Frangoudes K., Béguier I., Pafi M., da Silva A. R., Ainscough J., Koutrakis M., da Silva M. F. & Pita C. (2022). What are heritage values? Integrating natural and cultural heritage into environmental valuation. *People and Nature* 5, 368–383.

Fredheim L. H. & Khalaf M. (2016). The significance of values: heritage value typologies re-examined, *International Journal of Heritage Studies*, 22(6), 466-48.

Smith L. (2006). *Uses of Heritage*. Routledge.

Throsby D. (2019). Heritage Economics: Coming to Terms with Value and Valuation. In E. Avrami, MacDonald S., Mason R. & Myers D. (Eds.). *Values in Heritage Management: Emerging Approaches and Research Directions*. The Getty Conservation Institute.

